

International Congress on Religious Culture and Thought

مدل لباس و آرایش در سبک زندگی اسلامی

نفیسه مرادی

کارشناسی تربیت معلم قرآن کریم ، دانشگاه پیام نور قم ، ایران

Ohadr97@gmail.com

چکیده

لباس که از ضروریات زندگی است و اسلام به این امر مهم اهمیت زیادی داده است و برای رنگ ، نوع جنس و حتی شکل آن توصیه های زیبایی دارد. در خصوص آرایش ناخن و مو، روغن مالیدن، استعمال عطر و خضاب کردن برای زنان و مردان مسلمان نکات قابل تاملی را بیان نموده است. اما نتیجه ای که از همه ی این فرامین در مورد پوشش ظاهری و مدل آرایش به دست می آید این است که: پوشش یکی از شئون انسانی است و این شأن انسان به خصوصیات متفاوت فردی، اجتماعی وی مربوط می شود و می توان گفت که لباس پرچم وجود آدمی است که از اعتقادات و فرهنگ و آداب و رسوم وی سخن می گوید و اسلام نمی خواهد مسلمانان خود را به شکل کفار بیاریند و از سویی در نظر دارد، پوشش و آرایش امت مسلمان متمایز از دشمنان خدا و رسولش باشد.

واژه های کلیدی: لباس ، آرایش ، زینت

Prom dresses and makeup at Islamic lifestyle

Nafise, moradi

Bachelor Qur'an Teacher Training, Payam Noor University, qom iran,

Abstract

Clothing is necessary for life and this matter is of great importance in Islam and for the color, type of material and its shape is beauty recommendations. About Hair and Nail makeup, Pomade, perfumes and dyes used for Muslim men and women have expressed Tips. But the result of all these commandments about clothes and makeup model obtained is: Coverage of human dignity and the dignity of the human Is related to the different characteristics of the individual and social his. And can be said that dress is a flag someone So that speaks of beliefs, culture and customs of his and Islam would not have Muslims as infidels wear and On the other hand wants the cover and makeup Muslims Distinct from the enemies of Allah and His Messenger.

Keywords: *makeup, Clothing, Ornament*

International Congress on Religious Culture and Thought

مقدمه

انسان به اقتضای فطرت خویش، میل به زیبایی و جمال داشته و جویای پاکیزگی، زیبایی و آراستگی است و از ژولیدگی، پلیدی و پریشانی چه ظاهری و چه باطنی نفرت دارد. آراستگی باطنی در گرو تهذیب نفس و رعایت آداب و اخلاق است اما آراستگی ظاهری فرد از طریق پوشش و آرایش مناسب تامین می گردد. پوشش یکی از شئون انسانی است و این شأن انسان به خصوصیات متفاوت فردی، اجتماعی وی مربوط می شود و می توان گفت که لباس پرچم وجود آدمی است که از اعتقادات و فرهنگ و آداب و رسوم وی سخن می گوید. (ابراهیم کاملی لباس از نگاه قرآن و عترت ۱۳۸۶) لباس و پوشش یک نماد فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و ملی انسان به حساب می آید که بیانگر روحیات فرد پوشنده لباس است و تأثیری که لباس در زندگی انسان ها و تمدن های گذشته داشته و انسان از پوشیدن لباس می پذیرد بیانگر اهمیت لباس بین اقوام و ملل، در گذشته می باشد و به نوعی پوشش هر قوم و ملت، نشان دهنده فرهنگ آن قوم است و به بیان دیگر «لباس پرچم کشور وجود انسان است». (غلامعلی حداد عادل فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی ۱۳۷۴) از سویی آرایش موها، صورت، ناخن و ... به دلیل روحیه ی زیباگرایی فطری انسان است که افراط و تفریط در این امر می تواند نتایج نامناسبی در بر داشته باشد فلذا نیازمند ارائه الگویی مناسب می باشد.

لباس و آرایش در ادب فارسی

کلمه لباس از مصدر لبس به معنای شبیهه و اشکال و عدم وضوح وسیله ای برای از نظر دور داشتن شکل اصلی بدن و تغییر شکل دادن آن و آن را به شکل و گونه ای دیگر درآوردن است. لباس در لغت نامه دهخدا به هر چه درپوشند و پوشیدنی است اطلاق گشته است.

دیده می باید که باشد شه شناس تا شناسد شاه را در هر لباس. (مولوی)

و کلمه آرایش در آن به عنوان اسم مصدر آراستن به معنای زیور، زینت، تزیین و پیرایه آمده است.

بگفت اینقدر ستر و آسایش است وزین بگذری زیب و آرایش است. (سعدی)

جایگاه لباس و آرایش در دین اسلام

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْجَمَالَ وَالتَّجْمِيلَ وَ يَكْرَهُ التُّسَّ وَ التَّبَاؤُسَ؛ خداوند زیبایی و آراستن را دوست دارد و از نپرداختن به خود و خود را ژولیده نشان دادن، کراهت دارد. (الکافی ۴۴۰/۶) آراستگی در برقراری و استحکام روابط تأثیرگذار است و این حقیقت انکارناپذیر در سراسر هستی مشهود است. پیشوایان ما نیز به اهمیت آن اشاره داشته و خود پیش از هر شخص دیگری آن را به کار بسته و از محبوبیت آراستگی نزد خداوند خبر داده اند. (ناصر بهرامی آراستگی از دیدگاه معصومان علیهم السلام ۱۳۸۶) آنچه که از آیات و روایات بر می آید دین مبین اسلام برای پوشش و ویژگیهای آن اهمیت ویژه ای قائل شده است و هم چنین در اسلام به داشتن لباس باطنی (لباس تقوا) اهمیت بیشتری داده شده است و آن برلباس ظاهری مقدم دانسته شده است.

لباس طریقت بتقوی بود نه در جبه دلق خضرا بود. (سعدی)

در دین اسلام پرداختن به این لباس ظاهری هم باید وسیله ای برای دستیابی به کمالات و زیبایی های باطنی (تقوا) باشد تا جایی که لباس ظاهری یک مسلمان نباید با معیارهای دست یابی به کمالات انسانی مخالفت داشته باشد.

مراد اهل طریقت لباس ظاهر نیست کمر بخدمت سلطان ببند و صوفی باش. (سعدی)

قرآن، مبحث پوشش را در لابلای آیاتی که پیرامون آفرینش انسان اولیه «حضرت آدم» آورده است و آن را به عنوان نعمت الهی از طرف خدا معرفی می کند «یا بنی آدم قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُورِي سَوَاتِكُمْ وَ رِيشًا وَ لِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكُمْ خَيْرٌ ذَلِكُمْ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ»؛ «ای فرزندان آدم! لباسی برای شما فرستادیم که اندام شما را می پوشاند و مایه زینت شماست؛ اما لباس تقوی بهتر است. این ها (همه) از آیات خداست، تا متذکر نعمت های او شوند.» (سوره اعراف آیه ۲۶) جمله «یورای

International Congress on Religious Culture and Thought

سَوَاتِكُمْ» که وصف برای «لباس» است دلالت دارد بر اینکه لباس پوشش واجب و لازمی است که کسی از آن بی نیاز نیست و آن پوشش عضوی است که برهنه بودنش زشت و مایه رسوایی آدمی است، به خلاف ریش که به معنای پوشش زاید بر مقدار حاجت و باعث زینت و جمال است. خدای تعالی در این جمله بر آدمیان منت می گذارد که پوشیدن لباس و آرایش خود هدایت شان کرده است و به طوری که بعضی گفته اند این آیه دلالت بر اباحه لباس زینت دارد. (علامه طباطبایی المیزان ص ۸۶) و به خاطر همین اهمیت لباس است که شیطان با وسوسه هایش می خواهد آن را از تن ارزشمند انسان بکند و جدا کند و اگر در این زمینه موفق نشد تلاش می کند تا انسان از مسیر اصلی استفاده صحیح از لباس منحرف شود و راه افراط و تفریط را بیاماید. سفارش و تأکید قرآن و روایات به استفاده صحیح از این وسیله، به ما یادآوری می کند که شکر نعمت لباس به استفاده صحیح و مناسب از آن نعمت است تا زمینه رشد شخصیت فردی و اجتماعی انسان را فراهم کند و تأثیر پوشش صحیح را بر آرامش و امنیت بیان نماید.

اگر آتش است یارت تو برو در او همی سوز
به شب فراق سوزان تو چو شمع باش تا روز
تو مخالفت همی کش تو موافقت همی کن
چو لباس تو درانند تو لباس وصل می دوز (مولوی)

روایات به این نکته اشاره دارند که لباس، نماد و سمبل اعتقاد انسان است و زبان گویای اوست که از سردرون انسان، پرده برمی دارد و حتی نسبت به جنس و رنگ و شکل لباس حساسیت نشان می دهد و رهنمود ارایه می نماید تا ما به اهمیت لباس و پوشش برای انسان پی برده و بدانیم که انسان با پوشیدن لباس، نشانه ها و نمادهای فرهنگی و اعتقادی خود را به نمایش می گذارد. (ابراهیم کاملی لباس از نگاه قرآن و عترت ۱۳۸۶) از طرفی دین اسلام آرایش و زینت را در معنای خاص آن نیز مجاز و بلکه پسندیده و موجب ثواب می داند و آن را هماهنگی با نظام خلقتی می داند که خداوند در تمام ابعاد، آن را زینت داده است. در قرآن به برخی از این زینتها، اشاره شده است: «وَ لَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجاً وَ زِينَةً لِّلنَّاطِرِينَ: و هر آینه در آسمان برجهایی آفریدیم و برای بینندگانشان بیاراستیم.» (حجر/۱۶) «إِنَّا زَيْنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ؛ همانا ما آسمان دنیا را به زیور ستارگان آراستیم.» (صافات/۶) زینت و اسباب آرایش انسان نیز آفریده شده و به همراه نعمت سلیقه در اختیار او قرار گرفته است. لذا اگر چه داشتن چهره‌ای زیبا و مطابق میل هر کسی از اختیار خودش خارج است، اما آرایش و زینت، نعمتی است که خداوند آن را در اختیار همگان قرار داده است. (انسی نوش آبادی آرایش و آراستگی در قرآن ۱۳۸۹) اما متأسفانه در عصر ما جنبه های فرعی و حتی نامطلوب و زننده لباس بقدری گسترش یافته که فلسفه لباس را تحت الشعاع خود قرار می دهد. لباس عاملی برای انواع تجمل پرستی ها، توسعه فساد، تحریک شهوات، خودنمایی و تکبر و اسراف و تبذیر و امثال آن،... اصولاً چنین بنظر می رسد که کمبود های روانی عاملی برای به نمایش گذاردن اینگونه انواع لباس های عجیب و غریب است. (ناصر مکارم شیرازی تفسیر نمونه آیه ۲۶ سوره اعراف) و همین امر ضرورت معرفی الگویی اسلامی را آشکار می سازد.

خصوصیات لباس مناسب

آنچه که درباره لباس در روایات می یابیم علاوه بر اهداف کلی بهره مندی لباس به رنگ، جنس، شکل لباس اشاره شده است:

(۱) رنگ لباس:

اثر رنگ بر بینندگان یک موضوع علمی ثابت شده است و تنوع رنگها، نشان از حکمت خداوند است و ترکیب رنگها به زندگی تنوع می بخشد. رنگ عاملی است نیرومند که می تواند احساسات و درونیات انسان را تحریک کند یا تسکین بخشد، به هیجان آورد و آرامش بخشد. احساسی از گرمی و سردی، شادی و غم، سرعت و سکوت ایجاد کند. در طول قرن‌ها، رنگ برای اشخاص مختلف معانی متفاوتی داشته است. رنگ برای سنت آگوستین انعکاس افلاطونی خدا بود، برای ایزاک نیوتن انرژی نوری و برای واسیلی کاندینسکی، یک شیوه بیان روح.

International Congress on Religious Culture and Thought

امروزه ثابت شده است رنگ‌ها براحتی روی سیستم عصبی، قدرت بینایی، سیستم گوارش، حالات روحی روانی افراد و اخلاق فردی آنها تاثیر می‌گذارند، برای اثبات اهمیت رنگ‌ها، توضیح چندانی لازم نیست. رنگ‌ها در ذات وجودی مخلوقات قرار گرفته‌اند و جدایی‌ناپذیرند. همان‌گونه که نمی‌توان جنسیت را از اشیا گرفت، رنگ را نمی‌توان از آن جدا کرد. اصولاً لباس، علاوه بر محافظت انسان‌ها از سرما و گرما، وسیله‌ای برای ارتباطات غیر کلامی است و به تنهایی قادر است حداقل ۱۰ پیام اساسی را به دیگران منتقل کند:

۱ - سطح اقتصادی ۲ - سطح تحصیلی ۳ - اعتبار اجتماعی ۴ - وضعیت اجتماعی ۵ - سطح پیچیدگی ۶ - زمینه اقتصادی ۷ - زمینه اجتماعی ۸ - زمینه تحصیلی ۹ - سطح موفقیت ۱۰ - ویژگی‌های اخلاقی

در روایات انتخاب رنگ لباس، اهمیت دارد و بر آن تأکید شده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله فرمود: لباس سفید بپوشید زیرا آن دلچسبتر و پاکیزه تر است. «(وسائل الشیعه ج ۵ ص ۶۲) در این روایت توصیه شده است که لباس سفید بپوشید برای اینکه رنگ سفید علاوه بر اینکه پوشنده را وادار به رعایت مداوم نظافت می‌کند و آلودگی و چرکی را به سرعت نمایان می‌کند، همچنین رنگ سفید دارای آثار مفرح و نشاط آور است و اثر سلامت بخشی دارد چون کمتر از تمام رنگهای دیگر نور جذب می‌کند. رنگهای دیگر هم در آیات قرآن و روایات به آنها اشاره شده است که تأثیر خاصی در پوشنده لباس می‌گذارد «إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاطِرِينَ» (سوره بقره آیه ۹۶) رنگ زرد، زنده و فعال و محرک است و مایه سرور و شادمانی انسان می‌شود. «و یلیسون ثیابا خضرا من سندس و استبرق» (سوره کهف آیه ۱۳) رنگ سبز، حد واسط بین رنگهاست و اثر ملایم و آرام بخشی دارد و رنگ مناسب زندگی است و به عنوان لباس بهشتی‌ها بیان شده است «مُتَكَيِّبِينَ عَلَى رُفْرَفٍ خُضِرٍ وَ عَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ» «بربالشهای سبز و فرشهای نیکو تکیه می‌زند» (الرحمن ۹۶)

لباس و لقمه ات گل های رنگین تو گل خواری نشایی میهمانم (مولوی)

امامان ما بعضی از رنگها را برای لباس خود انتخاب می‌کردند. امام باقر(علیه السلام) می‌فرمود «انا نلبس المعصفرات و المضرجات» (فروع کافی ج ۶ ص ۶۳۴) معصفرات یعنی لباسهایی که به رنگ بال و پر گنجشک است «رنگ عدسی». مضرجات یعنی لباسهایی که با رنگ قرمز و زرد رنگ شده باشد. همچنین ایشان رنگ لباس را نماد و علامت معرفی می‌کند. امام باقر(علیه السلام) فرمود: «رنگ مورد انتخاب ما (اهل بیت - علیهم السلام) - بهرمان است و رنگ منتخب بنی امیه زعفران است. «[فروع کافی ج ۶ ص ۶۳۴] بهرمان رنگ گنجشکی یا عدسی است. بعضی از رنگها به خاطر اثرات سوء آنها توصیه نشده است و حتی سفارش شده است که از آنها استفاده نشود، رنگ سیاه یکی از آن رنگهایی است که نباید در لباس مورد استفاده قرار گیرد. امام علی(علیه السلام) می‌فرماید: «لباس سیاه نپوشید؛ چون لباس سیاه لباس فرعون است» (وسائل الشیعه ج ۴ ص ۳۸۳) رنگ سیاه آثار منفی بر حالات روانی انسان دارد، برای اینکه سیاهی نماد فقدان و کمبود و کرخی است و انسان را از حالتهای نشاط و سرور باز می‌دارد. اما الکلینی در الکافی از احمد بن محمد از ابی عبدالله - علیهما السلام - روایت می‌کند که گفت: «سیاه پوشیدن مکروه است مگر در سه چیز: موزه (کفش) و عمامه و عبا» (کلینی فروع الکافی ۴۴۹/۶)

۲) جنس لباس:

جنس لباس اثرات گوناگونی بر سلامتی جسم و روح انسان دارد و از نظر بهداشتی اهمیت زیادی برای آن در نظر می‌گیرند چون به طور مستقیم با بدن تماس دارد و آثار سریع و دائمی به بار می‌آورد که به برخی اشاره می‌شود:

الف- تولید و انتقال بار الکتریکی

ب- قابلیت نفوذ پوشاک

ج- بازتاب و دفع تشعشعات درونی و بیرونی (این عنوان‌ها از کتاب آئین بهزیستی اخذ شده است)

International Congress on Religious Culture and Thought

الف- بعضی از لباسها از جنس خاصی تهیه می شوند که مولد و انتقال دهنده بار الکتریکی است و می دانیم که افزایش بار الکتریکی در بدن، موجب افزایش رفتار غیرارادی شده و منشأ عصبانیت و اضطراب درونی می شود، مانند لباسهای نایلونی ضخیم که در زمستان از آنها استفاده می کنیم. بنابراین هر جنسی از لباس که، بار الکتریکی کمتری تولید کند برای پوشش مناسب تر و این نکته در ارتباط با پوشاندن سر بیشتر کاربرد دارد و خانمها باید از جنسی به عنوان روسری استفاده کنند که دارای بار الکتریکی کمتری باشد.

بعضی از لباسها خودشان بار الکتریکی تولید نمی کنند ولی عامل انتقال آن به بدن هستند و بارهای الکتریکی موجود در طبیعت را به بدن منتقل می نمایند و بعضی از لباسها رطوبت را به خود جذب می کنند و موجب تخلیه بار الکتریکی در بدن می شوند و موجب سستی و بی حالی می شوند و کراهت مرطوب کردن لباس در ماه مبارک رمضان به همین خاطر است. در روایات نسبت به جنس لباس نکاتی آمده است که راهنمای ما در انتخاب جنس لباس است « امام علی علیه السلام فرمود: لباس پنبه‌ای بپوشید زیرا آن لباس پیامبر خدا صلی الله علیه و اله و لباس ماست. » (وسائل الشیعه ج ۵ ص ۸۲) پوشیدن لباسهای پنبه‌ای به خاطر اینکه از الیاف طبیعی تهیه می شوند در درجه اول قرار دارد و لباسهای کتان در درجه بعدی «امام صادق علیه السلام: کتان از جمله لباس‌های پیامبران است و آن عامل روئیدن گوشت است. » (فروع کافی ج ۴ ص ۵۳۴) لباس حله ادکن ز غزل پنبگی ناید مگر این پنبه ابریشم شود ز اکسیر آن مخزن (مولوی)

ب- دومین خصوصیت جنس لباس مربوط به قابلیت نفوذپذیری آن است پوست بدن علاوه بر اینکه اعضای درونی بدن را می پوشاند، سه وظیفه مهم را برای بدن انجام می دهد.

۱. جذب اکسیژن

۲. دفع سموم

۳. عمل تعریق

جذب اکسیژن از طریق پوست ویژگی انسان نیست، بلکه حیوانات و نباتات هم از این ویژگی برخوردارند، پوست نه فقط جذب اکسیژن بلکه دافع بعضی از سموم یا مواد زاید شیمیایی موجود در بدن می باشد و با عمل تعریق مواد زاید بدن را خارج می کند. بعضی از لباسها مانع رسیدن اکسیژن به پوست می شوند و تنفس پوستی کمتری انجام می شود و به میزان لازم رشد طبیعی صورت نمی گیرد.

لباس، هوای مجاور پوست را محبوس می کند و از این راه ضخامت ناحیه اختصاصی هوا در مجاورت پوست را افزایش و جریان هوا را کاهش می دهد. در نتیجه میزان دفع حرارت از بدن بوسیله هدایت شدیداً کاهش می یابد. لباس های معمولی میزان دفع حرارت را به حدود نصف حالت عریان کاهش می دهند. برای لباس های مخصوص مناطق قطبی این نسبت به یک ششم می رسد. (گایتون، آرتور. فیزیولوژی پزشکی. ج. سوم، ۱۹۸۶. ص ۱۹۳۵)

ج- سومین موردی که در ارتباط با جنس لباس مطرح است بازتاب تشعشعات درونی و بیرونی است، جنس لباس در سلامتی و رفاه و تأمین آسایش و طول عمر انسان، اثر مستقیم دارد. بدن انسان باتوجه به فعالیت های جسمی حرارت فراوانی را تولید می کند، اگر لباس بتواند این حرارت و انرژی مازاد بر نیاز بدن را بطور مناسب دفع کند، مایه سلامتی و رفاه است و اگر نتواند این انرژی را دفع کند به عنوان سم در بدن باقی می ماند و سلامتی انسان را به خطر می اندازد. اگر انسان مسلمان از پوشیدن بعضی از لباس ها نهی شده یا به پوشیدن بعضی از لباس ها امر شده است به خاطر حکمتی است که به سلامت جسمی و روحی وی مربوط می شود «قال الصادق(علیه السلام): لا یلبس الرجل الحریر و الدیباچ الا فی الحرب... ان رسول الله نهام عن سبع، منها: لباس الاستبرق و الحریر و الفز و الارجوان» (فروع کافی ج ۶ ص ۵۳۴ و وسائل الشیعه ج ۵ ص ۸۲) مرد لباس حریر و دیباچ نمی پوشد مگر در جنگ ...

International Congress on Religious Culture and Thought

و همچنین امام فرمودند: «انه کره ان یلبس القميص المكفوف بالدیباج و یکره لباس الحریر و لباس القسی والوشی و یکره لباس المثیره الحمراء فانها مثیره ابلیس» (وسائل الشیعه ج ۴ ص ۳۷۱)

۳) شکل لباس:

شکل پوشاک اثرات بسیار بهداشتی، اجتماعی و اخلاقی در زندگی انسان دارد. مخصوصاً در زمان ما که پوشاک نماد و سمبل تفکر و اعتقاد پوشنده آن هم می باشد. باتوجه به اینکه شکل لباس یک عامل مهم فرهنگی به حساب می آید و در زندگی انسان یک اصل اساسی است این پرسش مطرح می شود که چرا این همه تغییر و تحول در ظاهر پوشاک انسان بوجود می آید؟ تغییر و تحول در شکل پوشاک به خاطر روحیه بلندپروازی انسان است چون که انسان استعداد کمال طلبی دارد و به دنبال پوشیدن مدل های جدید لباس است. اما این روحیه وقتی حالت انفعالی و تقلیدی به خود می گیرد به یک ابزار ویرانگر تبدیل می شود و انسان را به مدپرستی و تقلید از دیگران سوق می دهد. همانندسازی «تشبه» در فرهنگ یک وسیله برنده در دست فرهنگ مهاجم است و زمینه از بین رفتن فرهنگ ملی را فراهم می کند. امام صادق (ع) در این مورد می فرماید: «خداوند به پیامبری از پیامبران وحی: به قومت بگو که لباس دشمنان مرا نپوشند و غذای دشمنان مرا نخورند و راه و روش دشمنان مرا نپویند که در این صورت آنها نیز - همانند کفار - دشمنان من خواهند شد. « (وسائل الشیعه ج ۱۵ ص ۶۴۱) و همچنین ایشان روایتی از امام علی (علیه السلام) بدین شکل نقل می کند که « این امت اسلام (شامل عربها، ترکها، فارسها و...) پیوسته در خیر و خوبی و سعادت و نجات هستند تا زمانی که لباس عجم ها را نپوشیده اند (عجم یعنی کفار نه ایرانیان) و غذای عجم ها را نمی خورند. « (وسائل الشیعه ج ۲۴ ص ۷۸۳) در این روایت به این نکته تأکید شده است که تقلید و همانندسازی، زمینه از بین رفتن فرهنگ بومی را فراهم می سازد. شکل لباس یک عامل مهم فرهنگی به حساب می آید و یک اصل اساسی در زندگی بشری به حساب می آید که اگر حالت نامعقول به خود بگیرد اختلال نظام فکری جامعه، نتیجه آن خواهد شد «اگر ما در جراید و مجلات مصور تغییراتی را که در مدت یک قرن در لباس اروپا روی داده، ملاحظه کنیم، البته معلوم می شود که افکار اروپاییان در این مدت زمان تا چه حدود و درجه در معرض تحول و تغییر واقع شده است و در وضع و شکل آن تا چه اندازه تبدیلات روی سلیقه و مذاق عصری روی داده است برخلاف لباس عربها» (تاریخ تمدن اسلام و غرب ص ۸۴۴)

در شکل لباس چند نکته را باید در نظر گرفت:

۱. برطرف کننده عیوب و پوشاننده سؤات باشد.

۲. از نظر اقتصادی اسراف و تبذیر به حساب نیاید.

امام صادق (ع) در این باره می فرماید: « اسراف این است که لباس خوبت را به لباس روزانه‌ی خود تبدیل کنی یعنی لباس نو و لباس بیرون خود را به لباس دم دستی بدل کنی » (وسائل الشیعه ج ۵ ص ۲۲)

اسحاق بن عمّار می گوید: از امام صادق علیه السلام پرسیدم: آیا مؤمن می تواند ده پیراهن داشته باشد؟ حضرت فرمود: آری. عرض کردم: بیست پیراهن چه؟ فرمود: آری. اینها اسراف نیست؛ اسراف آن است که لباس بیرون و مهمانیت را لباس خانه و دم دستی قرار دهی. (بحار الأنوار ۷۹ / ۳۱۷ / ۱)

محدوده آرایش و آراستن

اگرچه مردان هم می توانند از آرایش و زینتهای موجود بهره بگیرند اما از هر آرایشی که موجب شباهت ایشان به زنان بشود، نهی شده‌اند. پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) مردانی را که خود را به زنان شبیه و زنانی را که خود را به مردان شبیه می کنند، لعن فرموده است. (خصال، ترجمه جعفری ج ۲، ۴۰۳، هفتاد و سه ویژگی در آداب زنان و فرق میان احکام آنان و احکام مردان، ص ۴۰۱). درست است که تمام زیورها و زینت ها برای زنان حلال است اما با وجود آن که مطلق آرایش برای زنان پسندیده است از آرایش زنان در معرض نامحرمان شدیداً نهی شده اما در مقابل برای آرایش زن در حضور همسر بسیار

International Congress on Religious Culture and Thought

سفارش شده است. زن مؤمنه که شوهر دارد باید که هر چه بتواند آرایش نفس بجا آورد و لباس نیکو بپوشد، و زینت بر خویشتن کند، و عطر و بوی خوش بکار برد.

مدل مو

بلندی مو برای مردان بخودی خود در اسلام مباح و جایز است و برای زنان بسیار تاکید شده است. پیامبر صلی الله علیه و آله خطاب به مردان می فرماید: هر کس موی سر را بلند کند، یا باید به آن خوب رسیدگی کند یا کوتاهش کند (وسائل الشیعه ج ۲ ص ۱۲۹) اما کوتاه بودن مو برای مردان مناسب تر است. امام صادق علیه السلام می فرماید: موی سرت را کوتاه کن؛ چرا که (با کوتاه کردن مو) آلودگی ها و انگل های آن را کم، و گردنت را استوار و نور چشمت را افزون می کند. (الکافی ج ۶ ص ۴۸۴) مردان به دلیل مشغله زیاد و کم حوصلگی معمولاً بهداشت موهای بلند خود را به طور کامل رعایت نمی کنند اما زنان هر چه هم پر مشغله باشند به خاطر اینکه یکی از وظایف او نظافت است در رعایت بهداشت موهای بلند خود کوشا هستند.

آرایش ناخن

از آنجایی که زیر ناخن های بلند محلی برای تجمع میکروب هاست تاکید اولیا دین بر کوتاه کردن ناخن ها می باشد. امام صادق علیه السلام: ناخن ها را کوتاه کنید؛ زیرا جایگاه شیطان (و میکروب) است. (من لایحضره الفقیه ۱ / ۱۳۲) اما از سویی به نیاز زنان که به زیبا بودن علاقه مندند نیز توجه شده و به آنان سفارش شده تا ناخن های بلندی داشته باشند. امام صادق علیه السلام می فرماید: پیامبر به مردان فرمودند: ناخن هایتان را کوتاه کنید، و به زنان فرمودند: ناخن هایتان را بلند بگذارید؛ زیرا برای شما زینت بخش تر است. (من لایحضره الفقیه ج ۱ ص ۱۲۸)

هر سر انگشتش خضاب و ناخضاب   فندق تر بود یا عناب ناب
ناخنانش بدرهای مختلف   بدرهای او ز حنا منخسف (جامی)

روغن مالیدن

استحباب روغن مالی بدن به روغن هایی همچون بنفشه و زنبق (یاسمین) در روایات وارد شده و خواصی برای آن ذکر شده هر چند افراط در روغن مالی نیز در روایات نکوهش شده و در برخی روایات سالی یکبار و یا حد اکثر ماهی یکبار لازم دانسته شده هر چند رخصت در هفته ای یکبار نیز داده شده لکن نکته ای که باید توجه داشت این است که آنچه در سیره پیامبر و اهل بین وارد شده روغن مالیدن به بدن است و از جمله سر و در هیچ کدام از روایات موی سر مطرح نشده علاوه بر اینکه سیره پیامبر و اهل بیت بر تراشیدن موی سر بوده است بنا بر این روغن مالی آنان به گونه ای بوده که به پوست سر میرسیده و جنبه خاصیتی آن بیشتر مد نظر بوده و نه صرف آراستگی ظاهری هر چند این هم میتواند بخشی از فلسفه آن باشد ماده ژل هم بستگی دارد به اینکه از روغن باشد یا خیر در صورتی که از روغن باشد مالیدن آن به سر و بدن میتواند پسندیده باشد و در صورتی که از روغن نباشد که ظاهراً چنین است ارتباطی با روغن مالی ندارد (وسائل الشیعه ۲ / ۱۵۶-۱۶۵) (لوح فشرده پرسمان، اداره مشاوره نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها، کد: ۱۰۰۱۱۲۷۸/۱) امام صادق علیه السلام: روغن [مالیدن به پوست] آن را نرم و عقل را زیاد می کند؛ روزنه های پوست را پاک می کند و آلودگی تن را از بین می برد و رنگ پوست را روشنی می بخشد. (الکافی ج ۶ ص ۵۱۹)

سرمه کشیدن

سرمه کشیدن مرد فی نفسه اشکالی ندارد. اما اگر موجب مفسده گردد جایز نیست و باید عرف جامعه را نیز در نظر گرفت. طبق استفتاء از دفتر رهبری به شماره ۱۲۶۰۱۸، ایشان چنین جواب داده اند: فی نفسه مانعی ندارد؛ ولی اگر به نحوی باشد که تشبه مرد به زن محسوب شود، جایز نیست. پس مردان می توانند برای بهره مندی از خواص سرمه در جهت تامین

International Congress on Religious Culture and Thought

سلامتی چشم ، شب ها که در منزل هستند از سرمه استفاده کنند. امام صادق علیه السلام: سرمه ، مو بر می‌رویاند ، دیده را تیزی می‌بخشد ، و انسان را بر طولانی ساختن سجده ، یاری می‌رساند. (الکافی ۶ / ۴۹۴). از طرفی سرمه کشیدن برای زنان زینت محسوب می‌شود و پوشاندن آن از نامحرم لازم می‌باشد.

زهی کرشمه ی تو را سرمه سای چشم سیاه دو عالم نگرستن بهای چشم سیاه (محتشم کاشانی)

استعمال عطر

خوش بو بودن و استعمال عطر از مواردی است که بزرگان دین بر آن بسیار تاکید نموده اند. امام رضا علیه السلام: از سنت‌های پیامبران است : عطر زدن ، کوتاه کردن مو و فراوانی آمیزش (الکافی ۵ / ۳۲۰). آن قدر این مسئله اهمیت دارد که سفارش شده بیش از آن چه خرج خوراک می‌شود برای خرید عطر هزینه گردد. امام صادق علیه السلام رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم برای عطر بیشتر از غذا خرج می‌کرد. (الکافی ۶ / ۱۸۵). حتی اگر استعمال عطر به طور روزانه مقدور نباشد حداقل هفته ای یک بار حتما از آن استفاده گردد. امام کاظم علیه السلام: شایسته است که مرد هر روز از بوی خوش استفاده کند ؛ اگر هر روز نتوانست ، یک روز در میان عطر زند و چنانچه این هم مقدورش نبود جمعه‌ها را ترک نکنند. (الکافی ۶ / ۴۵۱).

خالقا عطار را بویی فرست از بهر آنک هر که عطار است بوی عطر در وی مضمهر است (عطار نیشابوری)

همیشه بوی خوش برای همگان لذت بخش است لذا در استفاده از عطر نکات قابل تاملی برای زنان وجود دارد. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم: عطر زنانه رنگش آشکار و بویش پنهان است و عطر مردانه بویش آشکار و رنگش ناپیداست. (الکافی ۶ / ۵۱۲). منظور از این حدیث این است که نباید بوی عطر خانم‌ها زیاد باشد . به طوری که براحتهای قابل استشمام برای اطرافیان (نا محرم) باشد. اما برای مردان استعمال عطرها تند سفارش شده است. زنان باید دقت کنند که عطر را صرفا در محیط خانه یا محیط‌هایی که نامحرم آنجا حضور ندارد استفاده نمایند. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم: هر زنی که به خود عطر زند و از کنار عده‌ای (مرد) بگذرد تا بویش به مشام آنها رسد ، زناکار است. (سنن النسائی ۸ / ۱۵۳). استعمال بوی خوش توسط زنان اگر به قدری زیاد باشد که براحتهای قابل استشمام باشد سبب لعن فرشتگان و قبول نشدن نماز و .. می‌گردد. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر زنی که خود را خوشبو نماید و به مسجد در آید ، نمازش پذیرفته نیست تا هنگامی که خود را شستشو دهد (بوی عطر را از تن خود بزداید). (سنن ابن ماجه ۲ / ۱۳۲۶ / ۴۰۰۲)

بخور عطر و آنکه روی زیبا دل از شادی کجا باشد شکبیا (نظامی گنجوی)

خضاب کردن (رنگ کرن مو)

رنگ کردن موی سر و صورت (ریش) چه به وسیله حنا و چه رنگ سیاه از مستحبات است، و نه تنها اشکال ندارد که در روایات به آن سفارش شده است: «از امام صادق علیه السلام در باره رنگ کردن موی سر و صورت (ریش) سؤال شد که آیا از سنت است؟ فرمود بلی. سؤال شد، امیر مؤمنان علیه السلام رنگ نمی‌کرد، فرمود: بدان جهت بود که رسول خدا صلی الله علیه و آله به او فرمود: به زودی محاسنت از خون سرت رنگین خواهد شد» (حر عاملی وسائل الشیعه ۲ / ۸۲). قسمت پایانی این حدیث اشاره به این دارد که به زودی با ضربت شمشیر ابن ملجم محاسن امام علی علیه السلام از خون سرش رنگ خواهد شد. رنگ کردن مو برای زنان و مردان از نظر دین و عرف جایز و بلامانع است. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم: به حنا خضاب بندید؛ چرا که دیده را جلا می‌دهد ، مو بر می‌رویاند ، بو را خوش می‌سازد و همسر مرد را آرامش می‌بخشد. (الکافی ۶ / ۴۸۳). اهمیت رنگ مردن مو در دین را می‌توان از این سخن پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم دریافت که فرموده اند: خرج کردن یک درهم برای خضاب ، برتر از خرج کردن یک درهم در راه خداست (الکافی ۶ / ۴۸۲ / ۱۲)

سپید مویم بر سر بدیده اند مگر از آن به دود سیاهش همی خضاب کنند (مسعود سعد سلمان)

International Congress on Religious Culture and Thought

نتیجه گیری

دین مبین اسلام علاوه بر آراستگی درونی و سفارش همگان به داشتن لباس تقوا، به آراستگی ظاهری افراد امت خود نیز توجه دارد و در هر زمینه ای توصیه های لازم و موثری نموده است. مشخص کردن حدود آرایش ظاهری بدین سبب است که مسلمانان به کفار و دشمنان خدا و رسولش شبیه نگردند و مسلمانان با نوع پوشش خود متمایز از اجانب باشند.

تشکر و قدردانی

از همسر عزیزم جناب آقای مهندس ابوالفضل نیکوگفتار طاهر بابت توصیه های ارزشمند و کمک در انتخاب موضوع کمال تشکر را دارم.

مراجع

الف) کتاب ها

قرآن کریم.

ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۶۳)؛ من لا یحضره الفقیه، جماعه المدرسین فی الحوزة العلمیه: قم
ابن ماجه، ابو عبدالله محمد بن یزید؛ سنن.

ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۸۲)؛ الخصال، مترجم: جعفری، یعقوب. نسیم کوثر: قم.

دهخدا، علی اکبر: لغت نامه دهخدا

حداد عادل، غلامعلی (۱۳۷۴)؛ فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی. سروش (انتشارات صدا و سیما): تهران.

طباطبایی، محمد حسین (۱۳۷۵ ق)؛ المیزان. دارالکتب الاسلامیه: تهران.

عاملی، حر؛ وسایل الشیعه.

کلینی، محمد بن یعقوب؛ الکافی. دارالکتب الاسلامیه: تهران.

کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۸۸)؛ فروع کافی. قدس: قم.

گایتون، آرتور (۱۹۸۶). فیزیولوژی پزشکی. ج. سوم. مترجم: شادان، فرخ. شرکت سهامی چهر: تهران.

مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی؛ بحار الانوار.

مکارم شیرازی، ناصر: تفسیر نمونه

ب) مقالات

بهرامی، ناصر. (۱۳۸۶). «آراستگی از دیدگاه معصومان علیهم السلام»، فرهنگ کوثر، سال دهم، شماره ۶۹، قم، ص ۷۱

ج) منابع الکترونیکی

نوش آبادی، انسی. (۲۰/۱۰/۱۳۹۱)؛ «آرایش و آراستگی در قرآن»؛

<http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=۱۳۴۵۶۵>

کاملی، ابراهیم. (۲۲/۱۰/۱۳۹۱)؛ «لباس از نگاه قرآن و عترت»، روزنامه کیهان.

<http://www.bashgah.net/fa/content/show/۱۶۲۸>